
МІЖНАРОДНИЙ БІЛЛЬ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

ВИКЛАД ФАКТІВ № 2

ХАРКІВСЬКА ПРАВОЗАХИСНА ГРУПА

Харків
«Фоліо»
2004

Друге видання

Ця публікація здійснена за фінансової підтримки Європейського Союзу. За зміст публікації відповідає лише Харківська правозахисна група, і його ні за яких обставин не можна вважати таким, що відбиває позицію Європейського Союзу
This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of Kharkiv Human Rights Protection Group and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union

Міжнародний білль про права людини. Виклад фактів /
Харківська правозахисна група. – Харків: Фоліо, 2004. – 62 с.

© Є.Ю.Захаров, упорядкування, 2004
© Харківська правозахисна група, 2004
© Б.Є.Захаров, художнє оформлення, 2004

КОРОТКО ПРО ІСТОРІЮ ПИТАННЯ

Міжнародний білль про права людини включає:

- Загальну декларацію прав людини,
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права,
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та
- Факультативний протокол до нього.

Права людини вже знайшли своє відображення в Статуті Ліги Націй, який обумовив серед усього іншого створення Міжнародної організації праці. В 1945 році на Конференції в Сан-Франциско, де розроблявся Статут Організації Об'єднаних Націй, була внесена пропозиція включити в нього Декларацію основних прав людини, але вона не була розглянута, оскільки вимагала більш ретельного розгляду, ніж було на це часу. В Статуті прямо говориться про «заохочення і розвиток поваги до прав людини і основних свобод для всіх, без різниці щодо раси, статі, мови і релігії». Багато людей також вважають, що в цілому ідея прийняття «Міжнародного білля про права людини» достатньо чітко відображена в Статуті.

Підготовча комісія Організації Об'єднаних Націй, засідання якої відбулося відразу ж після закриття Конференції в Сан-Франциско, рекомендувала Економічній і Соціальній Раді на своїй першій сесії заснувати комісію із заохочення прав людини, як це передбачається в статті 68 Статуту. Згідно з цією рекомендацією на початку 1946 року Рада заснувала Комісію з прав людини.

У січні 1946 року у першій частині своєї першої сесії, що відбулася в Лондоні, Генеральна Асамблея розглянула проект декларації основних прав людини і свобод та передала цей проект Економічній і Соціальній Раді «для подання його на розгляд Комісії з прав людини під час розробки нею міжнародного білля про права людини». На початку 1947 року на своїй першій сесії Комісія доручила своїм посадовим особам розробку (за її власним формулюванням) «попереднього законопроекту міжнародного білля про права людини». Згодом ця робота була передана офіційному редакційному комітету, який складається із членів Комісії представників восьми держав, відібраних із належним урахуванням географічного розподілу.

НА ШЛЯХУ ДО ПРИЙНЯТТЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Відносно форми білля про права людини спочатку висловлювалися різні точки зору. Редакційний комітет вирішив скласти два документи: один у фор-

мі декларації, в якій були б викладені загальні принципи чи норми прав людини; другий у формі конвенції, у якій були б визначені конкретні права і обмеження стосовно їх здійснення. Відповідно Комітет подав Комісії проект статей міжнародної декларації прав людини та проект статей міжнародної конвенції про права людини. Наприкінці 1947 року Комісія вирішила, що термін «Міжнародний білль про права людини» повинен стосуватися всіх розроблених документів і тому створила три робочі групи: з питань декларації, пакту і заходів здійснення. Комісія на своїй сесії, яка проходила з 24 травня по 15 червня 1948 року, переглянула проект декларації з урахуванням зауважень урядів. Однак вона не мала часу для розгляду пакту чи питання про здійснення. Тому ця декларація була подана через Економічну і Соціальну Раду Генеральній Асамблеї на її сесії, що проходила в Парижі. 10 грудня 1948 року Асамблея прийняла Загальну декларацію прав людини як один із перших документів із ряду інших.

НА ШЛЯХУ ДО ПРИЙНЯТТЯ МІЖНАРОДНИХ ПАКТІВ

У 1948 році Генеральна Асамблея також просила Комісію підготувати в першочерговому порядку проект пакту про права людини і проект заходів щодо здійснення. В 1949 році Комісія розглянула текст проекту пакту, а в наступному році вона переглянула перші 18 статей на підставі зауважень, отриманих від урядів. У 1950 році Генеральна Асамблея в своїй резолюції заявила, що «користування громадянськими і політичними свободами і володіння правами економічними, соціальними і правами в галузі культури пов'язані між собою і взаємно обумовлюються». Потім Асамблея ухвалила включити в пакт про права людини права економічні, соціальні і права в галузі культури, а також певне визначення рівності чоловіків і жінок стосовно цих прав, як про це сказано в Статуті. В 1951 році Комісія склала 14 статей про економічні, соціальні і культурні права на підставі пропозиції урядів та думок спеціалізованих установ. Вона також сформулювала десять статей про заходи щодо здійснення цих прав, у відповідності до яких держави-учасниці Пакту повинні подавати періодичні доповіді. Після тривалих дебатів на своїй сесії в 1951 році Генеральна Асамблея доручила Комісії «виробити проект двох пактів про права людини, в одному з яких повинні міститися громадянські і політичні права, а в другому права економічні і соціальні та права в галузі культури». Асамблея підкреслила, що обидва пакти повинні включати якомога більше аналогічних положень, а також повинні включати статтю, яка передбачає, що «всі народи мають право на самовизначення».

Комісія завершила розробку проектів двох пактів на своїх дев'ятій і десятій сесіях, проведених відповідно в 1953 та в 1954 роках. Генеральна

Асамблея розглянула проекти пактів у 1954 році і ухвалила якомога ширше оприлюднити проекти пактів для того, щоб уряди могли детально вивчити їх і щоб громадська думка теж мала вільний вияв. Вона рекомендувала, щоб Третій комітет розпочав постатейне обговорення текстів на своїй сесії в 1955 році. Хоча постатейне обговорення розпочалося в зазначений строк, розробка пактів була завершена лише в 1966 році.

Таким чином у 1966 році була завершена розробка двох Міжнародних пактів про права людини (замість одного, як передбачалося спершу): Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Крім того, Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права передбачає механізм для розгляду повідомлень від окремих осіб, які стверджують, що вони є жертвами порушень якихось прав, викладених у Пакті.

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року прийняла і проголосила Загальну декларацію прав людини «як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави для того, щоб кожна людина і кожний орган суспільства, постійно маючи на увазі цю Декларацію, прагнули шляхом просвітництва і освіти сприяти поважанню цих прав і свобод і забезпеченню шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів загального і ефективного визнання і здійснення їх як серед народів держав-членів Організації, так і серед народів тих територій, які знаходяться під їх юрисдикцією». Сорok вісім держав проголосували за Декларацію, вісім утрималися, до того ж ніхто не голосував проти. Після голосування в заяві Голова Генеральної Асамблеї вказав, що прийняття Декларації «стало видатним досягненням», кроком уперед у великому еволюційному процесі. Це перший випадок, коли організоване співтовариство націй прийняло декларацію про права людини і основні свободи. Документ спирається на авторитетну думку Організації Об'єднаних Націй загалом, а мільйонам людей чоловікам, жінкам і дітям у всьому світі стане жерелом допомоги, спрямованості і натхнення.

Декларація складається з преамбули і 30 статей, в яких викладаються основні права людини і свободи, на які мають право всі чоловіки і жінки в світі без будь-якої б то не було різниці. В статті 1 викладаються філософські постулати, на яких базується Декларація. Стаття говорить: «Усі люди народжуються вільними і рівними в своїй гідності і правах. Вони наділені

розумом та совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в душі братерства».

Стаття визначає, таким чином, основні посилання Декларації:

1) що право на свободу і рівність є невід'ємним правом людини, якого вона не може бути позбавлена,

2) що, оскільки людина має розум і совість, вона відрізняється від інших істот на Землі і саме тому має право на певні права і свободи, якими не користуються інші істоти.

У статті 2 викладається основний принцип рівності й відсутності дискримінації щодо користування правами людини і основними свободами як «незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища».

У статті 3, першому основному положенні Декларації, проголошується право на життя, свободу і особисту недоторканість право, яке має життєво важливе значення для користування всіма іншими правами. Ця стаття є вступною до статей 4-21, у яких викладаються інші громадянські і політичні права, включаючи:

- свободу від рабства і підневільного стану;
- свободу від катувань чи жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, видів поводження і покарання;
- право на повсюдне визнання правосуб'єктності;
- право на ефективне відновлення в правах;
- свободу від безпідставного арешту, затримання або вигнання;
- право на справедливий і гласний розгляд незалежним і не упередженим судом;
- право вважатися невинним, поки вина не буде встановлена;
- свободу від безпідставного втручання в особисте та сімейне життя;
- безпідставних посягань на недоторканість житла чи кореспонденції;
- свободу пересувань та вибору місця проживання;
- право на притулок;
- право на громадянство,
- право брати шлюб і створювати сім'ю;
- право володіти майном;
- свободу думки, совісті та релігії,
- свободу переконань та їх вираження;
- право на свободу мирних зібрань і асоціацій;
- право брати участь в управлінні країною та право рівного доступу до державної служби.

Стаття 22, друге основне положення Декларації, є вступною до статей 23-27, у них викладаються економічні, соціальні і культурні права, на

які має право кожна людина як «член суспільства». У статті ці права характеризуються як такі, що необхідні для підтримки гідності людини і для вільного розвитку її особистості і вказується на те, що вони повинні здійснитись «за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва». В той же час у ній йде мова про зближення стосовно такого здійснення, ступінь якого залежить від ресурсів кожної держави.

Економічні, соціальні і культурні права, які визнаються в статтях 22-27, включають право на соціальне забезпечення, право на працю, право на рівну оплату за рівноцінну працю, право на відпочинок і дозвілля, право на життєвий рівень, що є необхідним для підтримки здоров'я і добробуту; право на освіту, право на участь у культурному житті суспільства.

У завершуючих статтях (статті 28-30) визнається, що кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, при якому можуть бути повністю здійснені всі права людини і основні свободи, і підкреслюються обов'язки кожної людини перед суспільством. Стаття 29 наголошує, що «при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві», і додає, що здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 30 попереджає, що ніяка держава, група осіб чи окрема особа не можуть претендувати на право у відповідності до цієї Декларації «займатися будь-якою діяльністю або вчиняти дії, спрямовані на знищення прав і свобод, викладених у цій Декларації».

ЗНАЧЕННЯ І ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ

Загальна декларація прав людини, що розглядається «як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави», стала критерієм для визначення ступеня поважання і дотримання міжнародних норм, що стосуються прав людини.

З 1948 року вона була і правомірно залишається найбільш важливою і всеохоплюючою із усіх декларацій ООН, а також основним джерелом, яке надихає національні і міжнародні зусилля, спрямовані на заохочення і захист прав людини і основних свобод. У ній визначено напрямок усієї наступної діяльності в галузі прав людини, і вона є філософською основою для багатьох інших обов'язкових міжнародних документів, спрямованих на захист проголошених нею прав і свобод.

У Зверненні Тегеранської конференції, прийнятому Міжнародною конференцією з прав людини (конференція відбулася в Ірані 1968 року), було заявлено, що «Загальна декларація прав людини відображає спільну домовленість народів світу щодо невід'ємних і непорушних прав кожної людини і є зобов'язанням для членів міжнародного співтовариства». Конференція підтвердила свою віру в принципи Загальної декларації прав людини і настійно закликала всі народи й уряди «віддати всі сили справі здійснення цих принципів і збільшити свої зусилля з метою забезпечення всім людям життя, яке б відповідало вимогам свободи і гідності та сприяло б розквіту фізичних, розумових і духовних здібностей людини і її соціальному добробуту».

Останнім часом при підготовці міжнародних документів у галузі прав людини в органах Організації Об'єднаних Націй посилюється тенденція до включення посилань не тільки на Загальну декларацію прав людини, але й на інші частини Міжнародного білля про права людини. Наприклад, це стосується проголошеної в 1975 році Декларації про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів і проголошеної в 1981 році Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на ґрунті релігії чи переконань.

МІЖНАРОДНІ ПАКТИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Преамбула і статті 1, 3 і 5 двох Пактів майже однакові. У преамбулі до кожного Пакту вказується на зобов'язання держав у відповідності до Статуту Організації Об'єднаних Націй заохочувати права людини, нагадується про те, що кожна окрема людина повинна домагатися заохочення і дотримання цих прав, також визнається, що згідно із Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особистості, яка користується громадянською і політичною свободою та свободою від страху і нестатків, може бути втіленим у життя тільки тоді, якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами, так як і своїми громадянськими і політичними правами.

У статті 1 обох Пактів заявляється, що право на самовизначення є загальним, і міститься заклик до всіх держав заохочувати здійснення і поважання цього права. В обох Пактах мовиться, що «всі народи мають право на самовизначення», і додається, що «на підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток». У статті 3 обох Пактів підтверд-

жується рівне для чоловіків і жінок право користування всіма правами людини і пропонується державам здійснювати цей принцип практично. Стаття 5 обох Пактів передбачає гарантії від порушення чи безпідставного обмеження будь-якого права людини чи будь-якої із основних свобод, а також від невірного тлумачення якогось положення Пакту з метою виправдання порушення якогось права чи свободи в більшій мірі, ніж це передбачається в Пактах. Вона також перешкоджає обмеження з боку держав щодо вже існуючих прав на їхніх територіях під тим приводом, що в Пакті не визнаються такі права або визнаються в меншому обсязі.

У статтях 6-15 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права визнається право на працю (стаття 6), на справедливі і сприятливі умови праці (стаття 7), право створювати професійні спілки і вступати до них (стаття 8), право на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування (стаття 9), право сімей, матерів, дітей і підлітків на якнайширшу охорону і допомогу (стаття 10), право на достатній життєвий рівень (стаття 11), право на найвищий досяжний рівень фізичного і морального здоров'я (стаття 12), право на освіту (стаття 13 і 14), право на участь у культурному житті (стаття 15).

Статті 6-27 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права передбачають захист права на життя (стаття 6) і стверджують, що ніхто не повинен зазнавати катувань чи жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, видів поведінки чи покарання (стаття 7), що ніхто не повинен утримуватися в рабстві; що рабство і работоргівля забороняються, що ніхто не повинен утримуватися в підневільному стані або зазнавати примусу до підневільної праці (стаття 8), що ніхто не повинен зазнавати безпідставного арешту або утримуватися під охороною (стаття 9), що з усіма особами, позбавленими волі, треба поводитися гуманно (стаття 10), що ніхто не повинен позбавлятися волі тільки на тій підставі, що людина не в змозі виконувати якісь договірні зобов'язання (стаття 11).

Далі Пакт передбачає свободу пересування і свободу виборів місця проживання (стаття 12) та обмеження, які повинні бути встановлені стосовно висилки іноземців, які на законних підставах знаходяться на території якої-небудь держави-учасниці (стаття 13). Його статті містять досить детальні положення про рівність перед судами і трибуналами та про гарантії в кримінальному і цивільному процесі (стаття 14). Вони також передбачають заборону ретроактивного застосування кримінального законодавства (стаття 15), встановлюють право кожної людини, де б вона не перебувала, на визнання її правосуб'єктності (стаття 16), і передбачають заборону безпідставного чи незаконного втручання в особисте і сімейне життя людини, безпідставного чи незаконного посягання на недоторканість її житла чи таємницю її кореспонденції (стаття 17).

Окрім цього статті передбачають захист права на свободу думки, совісті і релігії (стаття 18) і права дотримуватися своїх думок і на вільне їх вираження (стаття 19). Вони передбачають заборону будь-якої пропаганди війни і всіляких виступів на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що є підбурюванням до дискримінації, ворожнечі чи насильства (стаття 20). Вони визнають право на мирні зібрання (стаття 21) і право на свободу асоціації (стаття 22). Вони визнають також право чоловіків і жінок, які досягли шлюбного віку, брати шлюб та створювати сім'ю і принцип рівності прав і обов'язків подружжя стосовно шлюбу під час подружнього життя та при розриві шлюбу (стаття 23). Вони встановлюють заходи щодо захисту прав дітей (стаття 24) і визнають право кожного громадянина брати участь у державних справах своєї країни (стаття 25). Вони передбачають, що всі люди рівні перед законом і мають право на законний рівний захист (стаття 26). Вони передбачають заходи щодо захисту осіб, які належать до таких етнічних, релігійних чи мовних меншин, які можуть існувати на території держав-учасниць Пакту (стаття 27).

Нарешті, стаття 28 передбачає створення Комітету прав людини, відповідального спостерігача за вжиттям заходів щодо втілення в життя прав, які визнаються в Пакті.

УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ

У Загальній декларації прав людини проголошується, що при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення гідного визнання і поважання прав і свобод інших та задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві. Здійснення цих прав не повинно суперечити цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй або бути спрямованим на знищення якогось із прав, викладених у Декларації.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права передбачає, що права, викладені в цьому документі, можуть бути обмежені у відповідності до закону, але тільки до тих пір, поки це є сумісним з природою вказаних прав і виключно з метою сприяння загальному добробуту в демократичному суспільстві.

На відміну від Загальної декларації і Пакту про економічні, соціальні і культурні права, Пакт про громадянські і політичні права не має загального положення, яке б застосовувалося до всіх прав, викладених у Пакті, і яке допускає обмеження стосовно їх здійснення. Але деякі статті

і яке допускає обмеження стосовно їх здійснення. Але деякі статті Пакту передбачають, що права, про які йде мова, не повинні зазнавати ніяких обмежень, крім тих, які встановлені законом і які необхідні в інтересах державної безпеки.

Тому здійснення деяких прав ні в якому разі не може бути припинене або обмежене навіть за надзвичайного стану. Такими правами є право на життя, свободу від катувань від рабства і підневільного стану, право на захист від позбавлення волі за невиплату боргу, свободи від зворотньої сили кримінального законодавства, право на визнання правосуб'єктності, свободи думки, совісті і релігії.

Пакт про громадянські і політичні права дозволяє державі обмежувати чи припиняти здійснення деяких прав під час офіційно оголошеного надзвичайного стану, при якому життя нації знаходиться під загрозою. Таке обмеження чи припинення здійснення прав можливе тільки «в такій мірі, як цього вимагає гострота ситуації, і ні в якому разі не тягне за собою дискримінації виключно на підставі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження. Про таке обмеження чи припинення здійснення прав необхідно також оповіщати Організацію Об'єднаних Націй»

ПОЛОЖЕННЯ ФАКУЛЬТАТИВНОГО ПРОТОКОЛУ

Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права дає можливість Комітету прав людини, створеному у відповідності до положень цього Пакту, отримувати і розглядати повідомлення осіб, які стверджують, що вони є жертвами порушень якихось із прав, викладених у Пакті.

Згідно із статтею 1 Факультативного протоколу держава-учасниця Пакту, яка стає учасницею Протоколу, визнає компетенцію Комітету прав людини отримувати і розглядати повідомлення від підлеглих її юрисдикції осіб, які стверджують, що вони є жертвами порушення цією державою якихось прав, викладених у Пакті. Особи, які стверджують це і які вичерпали всі можливі внутрішні засоби правового захисту, можуть подавати на розгляд Комітету письмове повідомлення (стаття 2).

Повідомлення, які Комітетом визнаються прийнятними (крім статті 2, умови визнання прийнятності викладені в статтях 3 і 5 (2)), доводяться до відома держави, яка бере участь у Протоколі і в яких, як стверджується, вказується на порушення якого-небудь положення Пакту. Це держава повинна протягом шести місяців подати Комітету письмові пояснення чи заяви, які роз'яснюють це питання, і будь-які заходи, якщо вони мали місце і були вжиті цією державою (стаття 4).

Комітет прав людини розглядає прийнятні повідомлення на закритих засіданнях із урахуванням усіх письмових даних, поданих йому окремою особою і зацікавленою державою-учасницею. Після цього він повідомляє свої міркування державі-учасниці та особі (стаття 5). Короткий звіт про його діяльність у відповідності до Факультативного протоколу включається в доповідь, яку він подає щорічно Генеральній Асамблеї через Економічну і Соціальну Раду (стаття 6).

НАБРАННЯ ЧИННОСТІ ПАКТІВ І ФАКУЛЬТАТИВНОГО ПРОТОКОЛУ

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, прийнятий Генеральною Асамблеєю в резолюції 2200 А (XXI) від 16 грудня 1966 року, набрав чинності 3 січня 1976 року через три місяці від дня депонування у Генерального секретаря тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, як це передбачається в статті 27. За станом на 31 грудня 1987 року Пакт ратифікували або приєдналися до нього 91 держава:

Австрія, Австрія, Аргентина, Афганістан, Барбадос, Білоруська радянська Соціалістична республіка, Бельгія, Болгарія, Болівія, Угорщина, Венесуела, В'єтнам, Габон, Гаяна, Гамбія, Гвінея, Німецька Демократична Республіка, Федеративна Республіка Німеччини, Гондурас, Греція, Данія, Демократичний Ємен, Домініканська Республіка, Єгипет, Заїр, Індія, Йорданія, Ірак, Іран (Ісламська Республіка), Ісландія, Іспанія, Камерун, Канада, Кенія, Кіпр, Колумбія, Конго, Корейська Народно-Демократична Республіка, Коста-Ріка, Ліван, Лівійська Арабська Джамахірія, Люсенбург, Мавритій, Мадагаскар, Малі, Марокко, Мексика, Монголія, Нігер, Нідерланди, Нікарагуа, Нова Зеландія, Норвегія, Об'єднана Республіка Танзанія, Папама, Перу, Польща, Португалія, Руанда, Румунія, Сальвадор, Сан-Марино, Сенегал, Сент-Вінсент і Гренадини, Сирійська Арабська Республіка, Сполучене Коралівство Великобританії і Північної Ірландії, Соломоно острови, Союз Радянських Соціалістичних Республік, Судан, Сурінам, Того, Тринідад і Тобаго, Туніс, Уґанда, Українська Радянська Соціалістична Республіка, Уругвай, Філіппіни, Фінляндія, Франція, Центральноафриканська Республіка, Чехословаччина, Чилі, Швеція, Шрі-Ланка, Еквадор, Екваторіальна Гвінея, Югославія, Ямайка, Японія.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, також прийнятий в резолюції 2200 А (XXI) від 16 грудня 1966 року, набрав чинності

23 березня 1976 року через три місяці з дня депонування у Генерального секретаря тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти чи документа про приєднання, як це передбачається в статті 49. За станом на 31 грудня 1987 року Пакт ратифікували або приєдналися до нього 87 держав:

Австралія, Австрія, Аргентина, Афганістан, Барбадос, Білоруська Радянська Соціалістична Республіка, Бельгія, Болгарія, Болівія, Угорщина, Венесуела, В'єтнам, Габон, Гаяна, Гамбія, Гвінея, Німецька Демократична Республіка, Федеративна Республіка Німеччини, Гондурас, Греція, Данія, Демократичний Ємен, Домініканська Республіка, Єгипет, Заїр, Замбія, Індія, Йорданія, Ірак, Іран (Ісламська Республіка), Ісландія, Іспанія, Італія, Камерун, Канада, Кенія, Кіпр, Колумбія, Конго, Корейська Народно-Демократична Республіка, Коста-Ріка, Ліван, Лівійська Арабська Джамахірія, Люксембург, Мавриній, Мадагаскар, Малі, Марокко, Мексика, Монголія, Нігер, Нідерланди, Нікарагуа, Нова Зеландія, Норвегія, Об'єднана Республіка Танзанія, Панама, Перу, Польща, Португалія, Руанда, Румунія, Сальвадор, Сан-Марико, Сенегал, Сент-Вінсент і Гренадини, Сирійська Арабська Республіка, Сполучене Королівство Великобританії і Півночної Ірландії, Союз Радянських Соціалістичних Республік, Судан, Сурінам, Того, Тринідад і Тобаго, Туніс, Українська Радянська Республіка Соціалістична Республіка, Уругвай, Філіппіни, Фінляндія, Франція, Центральноафриканська Республіка, Чехословаччина, Чилі, Швеція, Шрі-Ланка, Еквадор, Екваторіальна Гвінея, Югославія, Ямайка, Японія.

За станом на той же день 14 держав-учасниць Міжнародного пакту про громадянські і політичні права зробили заяву у відповідності до його статті 41, визнаючи компетенцію Комітету прав людини «отримувати і розглядати повідомлення про те, що яка-небудь Держава-учасниця стверджує, що інша Держава-учасниця не виконує своїх зобов'язань» у відповідності до цього Пакту. Положення статті 41 набрали чинності 28 березня 1949 року у відповідності до пункту 2 цієї статті.

Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права набрав чинності одночасно із цим Пактом, одержав десять ратифікацій і приєднань, що складає необхідний мінімум. За станом на 31 грудня 1987 року 40 держав-учасниць Міжнародного пакту про громадянські і політичні права стали також учасницями Протоколу:

Австрія, Аргентина, Барбадос, Болівія, Венесуела, Данія, Домініканська Республіка, Заїр, Замбія, Ісландія, Іспанія, Італія, Камерун, Канада, Колумбія, Конго, Коста-Ріка, Люксембург, Маврикій, Мадагаскар, Нігер, Нідерланди, Нікарагуа, Норвегія, Панама, Перу, Португалія, Сан-Марико, Сенегал, Сент-Вінсент і Гренадини, Сурінам, Тринідад і Тобаго, Уругвай, Фінляндія, Франція, Центральноафриканська Республіка, Швеція, Еквадор, Екваторіальна Гвінея, Ямайка.

ВСЕСВІТНІЙ ВПЛИВ МІЖНАРОДНОГО БІЛЛЯ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

З 1948 року, коли була прийнята і проголошена Загальна декларація прав людини, по 1976 рік, коли набрали чинності Міжнародні пакти про права людини, Декларація була єдиною завершеною частиною Міжнародного білля про права людини. Декларація, а пізніше Пакти, значно вплинули на думки і справи окремих осіб, їх уряди в усіх частинах світу.

Міжнародна конференція з прав людини, яка відбулася в Тегерані 22 квітня 13 травня 1968 року і яка була скликана з метою розгляду результатів, досягнутих за 20 років з часу прийняття Загальної декларації прав людини і розробки по складанню програми подальш заходів, урочисто заявила, що:

1. Настійно необхідно, щоб члени міжнародного співтовариства виконували свої урочисті зобов'язання дотримуватися і заохочувати поважання прав людини і основних свобод для всіх, без будь-якої різниці за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних чи інших поглядів;

2. Загальна декларація прав людини відображає загальну домовленість народів світу стосовно невід'ємних і непорушних прав кожної людини і що вони є обов'язковими для членів міжнародного співтовариства;

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Декларація про надання незалежності колоніальним країнам і народам, Міжнародна Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, а також інші конвенції і декларації в галузі прав людини, прийняті в рамках Організації Об'єднаних Націй, спеціалізованих установ і регіональних міжурядових організацій, встановили нові міжнародні принципи і зобов'язання, яких повинні дотримуватися держави;

Підкресливши тиким чином настійну необхідність того, щоб члени міжнародного співтовариства дотримували і заохочували поважання прав людини і основних свобод для всіх, Конференція підтвердила далі свою віру в принципи Загальної декларації прав людини та інших міжнародних актів у цій галузі і настійно закликала всі народи й уряди віддати всі сили справі здійснення цих принципів та збільшити свої зусилля з метою забезпечення для всіх людей такого життя, яке б відповідало вимогам свободи й гідності і сприяло б розквіту фізичних, розумових і духовних здібностей людини та її соціального добробуту.

Таким чином, протягом понад двадцяти п'яти років Загальна декларація прав людини була єдиним міжнародним документом, до здійснення якого повинні були «прагнути всі народи і всі держави». Вона стала відомою і була визнана як авторитетний документ і в державах, що стали учасниками одного чи обох Пактів, і в тих державах, які не ратифікували жодного Пакту і не приєдналися до них. На положення Декларації посилювались як на підставу чи виправдання стосовно багатьох важливих рішень, прийнятих органами Організації Об'єднаних Націй; вони сприяли розробці ряду міжнародних документів, які стосуються прав людини як в межах системи установ Організації Об'єднаних Націй, так і поза нею; вони виявили значний вплив на ряд багатосторонніх і двохсторонніх договорів; вони значно вплинули на низку багатосторонніх і двосторонніх договорів, на основу для розробки багатьох нових національних конституцій та внутрішньодержавних законів.

Отже Загальна декларація прав людини була визнана як історичний документ, у якому сформульовані загальні положення про гідність і цінність людської особистості. Декларація є критерієм для визначення міри поваги і дотримання в усьому світі міжнародних норм, які стосуються прав людини.

Набрання чинності Пактів, у відповідності до яких держави-учасниці взяли на себе юридичне, а також моральне зобов'язання сприяти здійсненню і захищати права людини і основні свободи, ніяким чином не послабило широкого впливу Загальної декларації прав людини. Навпаки, саме існування Пактів і той факт, що вони передбачають заходи щодо здійснення, які необхідні для забезпечення прав і свобод, викладе у Декларації, надає ще більшої сили Декларації.

Більше того, Загальна декларація прав людини є по-справжньому загальною і за своїм застосуванням, оскільки стосується кожного члена людської сім'ї всюди, незалежно від того, чи визнає його уряд її принципи і чи ратифікував він Пакти. З іншого боку, Пакти в силу їхнього характеру як багатосторонніх конвенцій мають обов'язкову юридичну силу тільки для тих держав, які прийняли їх шляхом ратифікації, приєднання або іншим шляхом. У багатьох важливих резолюціях і рішеннях, прийнятих органами Організації Об'єднаних Націй, включаючи Генеральну Асамблею і Раду Безпеки, містилося посилання на Загальну декларацію прав людини і на один чи обидва Пакти, як на підставу для дій.

Майже в усіх міжнародних документах щодо прав людини, прийнятих органами Організації Об'єднаних Націй з 1948 року, розвиваються принципи, встановлені в Загальній декларації прав людини. В преамбулі Пакту про економічні, соціальні і культурні права вказується, що він став результатом визнання того, що «згідно із Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особистості, вільної від страху і нестатків

може бути здійсненим тільки тоді, коли будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами, так як і своїми громадянськими і політичними правами». Подібна заява міститься також у преамбулі Пакту про громадянські і політичні права. В Декларації про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки і покарання, прийнятій Генеральною Асамблеєю в 1975 році, розвиваються положення статті 5 Загальної декларації прав людини і статті 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, кожна з яких передбачає, що ніхто не може зазнавати катувань чи жорстокого, нелюдського або принижуючого гідність видів поведінки і покарання. Це положення стало ще чіткішим у зв'язку з прийняттям у 1984 році Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки і покарання, Однозначно Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на підставі релігії чи переконань, проголошена Генеральною Асамблеєю в 1981 році, чітко визначила характер і сферу застосування принципів недискримінації і рівності перед законом і право на свободу думки, совісті, релігії чи переконань, викладених у Загальній декларації прав людини і Пактах про права людини.

Подібне становище склалося стосовно міжнародних документів з прав людини, прийнятих поза системою Організації Об'єднаних Націй. Наприклад, преамбула Конвенції про захист прав людини і основних свобод, прийнятої Консультативною асамблеєю Ради Європи в Римі в 1950 році, закінчується такими словами:

«Твердо вирішивши як уряди європейських країн одностайно і маючи спільний спадок політичних традицій, ідеалів, свободи і панування закону, зробити перші кроки щодо колективного втілення в життя деяких прав, викладених у Загальній декларації...»

У статті 11 Хартії Організації африканської єдності, прийнятій в Аддіс-Абебі в 1963 році, йде мова про те, що одна із цілей Організації полягає в «сприянні міжнародному співробітництву з належним урахуванням Статуту Організації Об'єднаних Націй і Загальної декларації прав людини».

У преамбулі Американської конвенції про права людини, підписаній у Сан-Хосе, Коста-Ріці (1969 рік) заявляється, що принципи, які втілює в життя ця Конвенція, були викладені в Статуті Організації американських держав, в Американській декларації прав і обов'язків людини, а також у Загальній декларації прав людини.

У ряді випадків принципи, викладені в Міжнародному біллі про права людини, часто цитувалися в рішеннях і висновках національних і місцевих судів. Більше того, за останні роки значно зросла кількість національних конституцій і законодавчих актів, в текстах яких передбачаються заходи правового захисту цих принципів; дійсно, багато національних і

місцевих законів, прийнятих останнім часом, включають положення, складені за зразком положень, викладених у Загальній декларації прав людини і Пактах, які залишаються маяком для нинішньої і майбутньої діяльності в галузі прав людини як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Таким чином Міжнародний білль про права людини є важливою віхою в історії прав людини, по-справжньому «Великою хартією вольностей», яка свідчить про початок нового важливого етапу в історії людства: свідоме наділення людської особистості гідністю і цінністю.

ДОДАТОК

МІЖНАРОДНИЙ БІЛЛЬ ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Преамбула

Беручи до уваги, що визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості та загального миру; і

беручи до уваги, що зневажання і нехтування правами людини призвели до варварських актів, які обурюють совість людства, і що створення такого світу, в якому люди будуть мати свободу слова і переконань і будуть вільні від страху і нужди, проголошено як високе прагнення людей; і

беручи до уваги, що необхідно, щоб права людини охоронялися силою закону з метою забезпечення того, щоб людина не була змушена вдаватися як до останнього засобу до повстання проти тиранії і гноблення; і

беручи до уваги, що необхідно сприяти розвиткові дружніх відносин між народами; і

беручи до уваги, що народи Об'єднаних Націй підтвердили в Статуті свою віру в основні права людини, в гідність і цінність людської особи і в рівноправність чоловіків і жінок та вирішили сприяти соціальному прогресові і поліпшенню умов життя при більшій свободі; і

беручи до уваги, що держави-члени зобов'язались сприяти у співробітництві з Організацією Об'єднаних Націй загальній повазі і додержанню прав людини і основних свобод; і

беручи до уваги, що загальне розуміння характеру цих прав і свобод має величезне значення для повного виконання цього зобов'язання,

Генеральна Асамблея

проголошує цю Загальну декларацію прав людини як завдання, до виконання якого повинні прагнути всі народи і всі держави з тим, щоб кожна людина і кожний орган суспільства, завжди маючи на увазі цю Декларацію, прагнули шляхом освіти сприяти поважанню цих прав і свобод

і забезпеченню, шляхом національних і міжнародних прогресивних заходів, загального і ефективного визнання і здійснення їх як серед народів держав-членів Організації, такі серед народів територій, що перебувають під їх юрисдикцією.

Стаття 1

Всі люди народжуються вільними і рівними в своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Стаття 2

Кожна людина повинна мати всі права і свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою, або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті.

Стаття 3

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

Стаття 4

Ніхто не повинен бути в рабстві або в підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах.

Стаття 5

Ніхто не повинен зазнавати тортур або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Стаття 6

Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктаості.

Стаття 7

Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом. Всі люди мають право на рівний захист від будь-якої дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від будь-якого підбурювання до такої дискримінації.

Стаття 8

Кожна людина має право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом.

Стаття 9

Ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання.

Стаття 10

Кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом.

Стаття 11

1. Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечуються всі можливості для захисту.

2. Ніхто не може бути засуджений за злочин на підставі вчинення діяння або за бездіяльність, які під час їх вчинення не становили злочину за національними законами чи за міжнародним правом. Не може також накладатись покарання тяжче від того, яке могло бути застосоване під час вчинення злочину.

Стаття 12

Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла,

таємницю його кореспонденції або його честь та репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

Стаття 13

1. Кожна людина має право вільно пересуватися і обирати собі місце проживання у межах кожної держави.

2. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи й Свою власну, і повертатися у свою країну.

Стаття 14

1. Кожна людина має право шукати притулку від переслідувань в інших країнах і користуватися цим притулком.

2. Це право не може бути використане в разі переслідування, яке в дійсності ґрунтується на вчиненні не політичного злочину або діяння, що суперечить меті і принципам ООН.

Стаття 15

1. Кожна людина має право на громадянство.

2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого громадянства або права змінити своє громадянство.

Стаття 16

1. Чоловіки і жінки, які досягли повноліття, мають право без будь-яких обмежень за ознакою раси, національності або релігії одружуватися і засновувати сім'ю. Вони користуються однаковими правами щодо одруження, під час шлюбу та під час його розірвання.

2. Шлюб може укладатися тільки при вільній і повній згоді сторін, що одружуються.

3. Сім'я є природним і основним осередком суспільства і має право на захист з боку суспільства й держави.

Стаття 17

1. Кожна людина має право володіти майном як одноосібне, так і разом з іншими.

2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна.

Стаття 18

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноосібне, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні релігійних та ритуальних обрядів.

Стаття 19

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватись своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

Стаття 20

1. Кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій.
2. Ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації.

Стаття 21

1. Кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників.
2. Кожна людина має право рівного доступу до державної служби в своїй країні.
3. Воля народу повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні проводитись при загальному і рівному виборчому праві, шляхом таємного голосування або ж через інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування.

Стаття 22

Кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави.

Стаття 23

1. Кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі і сприятливі умови праці та на захист від безробіття.

2. Кожна людина, без будь-якої дискримінації, має право на рівну оплату за рівну працю.

3. Кожний працюючий має право на справедливу і задовільну винагороду, яка забезпечує гідне людині існування, її самої та її сім'ї, і яка, в разі необхідності, доповнюється іншими засобами соціального забезпечення.

4. Кожна людина має право створювати професійні спілки і входити до професійних спілок для захисту своїх інтересів.

Стаття 24

Кожна людина має право на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку.

Стаття 25

1. Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї, і право на забезпечення в разі безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

2. Материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу. Всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом.

Стаття 26

1. Кожна людина має право на освіту. Освіта повинна бути безплатною, хоча б початкова і загальна. Початкова освіта повинна бути обов'язковою. Технічна і професійна освіта повинна бути загальнодоступною, а вища освіта повинна бути однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного.

2. Освіта повинна бути спрямована на повний розвиток людської особи і збільшення поваги до прав людини і основних свобод. Освіта по-

винна сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма народами, расовими або релігійними групами, і повинна сприяти діяльності ООН по підтриманню миру.

3. Батьки мають право пріоритету у виборі освіти для своїх малолітніх дітей.

Стаття 27

1. Кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, втішатися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами.

2. Кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є.

Стаття 28

Кожна людина має право на соціальний і міжнародний порядок, при якому права людини і свободи, викладені в цій Декларації, можуть бути повністю здійснені.

Стаття 29

1. Кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи.

2. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі. Суспільного порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві.

3. Здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити меті і принципам ООН.

Стаття 30

Ніщо у цій Декларації не може бути витлумачено, як надана будь-якій державі, групі осіб або окремим особам права займатися будь-якою діяльністю або вчиняти дії, спрямовані на знищення прав і свобод, викладених у цій Декларації.

МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ І КУЛЬТУРНІ ПРАВА

Преамбула

Держави, які беруть участь у цьому пакті,

беручи до уваги, що відповідно до принципів, проголошених Статутом Організації Об'єднаних націй, визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості і загального миру,

визнаючи, що ці права впливають з властивої людській особі гідності,

визначаючи, що згідно з Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особи, вільної від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними та політичними правами,

беручи до уваги, що за Статутом Організації Об'єднаних Націй держави зобов'язані заохочувати загальне поважання і додержання прав і свобод людини,

беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи обов'язки щодо інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення і додержання прав, визнаних у цьому Пакті,

погоджуються про такі статті:

ЧАСТИНА I

Стаття 1

1. Всі народи мають право на самовизначення. на підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

2. Всі народи для досягнення своїх цілей можуть вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами без шкоди для будь-яких зобов'язань, що випливають з міжнародного економічного співробітництва, оснований на принципі взаємної вигоди, та з міжнародного права. Жоден

народ ні в якому разі не може бути позбавлений належних йому засобів існування.

3. Всі держави, які беруть участь у цьому Пакті, в тому числі ті, що несуть відповідальність за управління несамоврядними і подопічними територіями, повинні, відповідно до положень статуту Організації Об'єднаних Націй, заохочувати здійснення права на самовизначення і поважати це право.

ЧАСТИНА II

Стаття 2

1. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується в індивідуальному порядку і в порядку міжнародної допомоги та співробітництва, зокрема в економічній і технічній галузях, вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того, щоб забезпечити поступово повне здійснення у цьому Пакті прав усіма належними способами, включаючи, зокрема, вжиття законодавчих заходів.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються гарантувати, що права, проголошені в цьому Пакті, здійснюватимуться без будь-якої дискримінації щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного ці соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини.

3. Країни, що розвиваються, можуть з належним урахуванням прав людини і свого народного господарства визначати, в якій мірі вони гарантуватимуть визнані в цьому Пакті економічні права особам, котрі не є їх громадянами.

Стаття 3

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Стаття 4

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що відносно до користування тими правами, що їх та чи інша держава забезпечує відповідно до цього Пакту, дана держава може встановлювати тільки такі об-

меження цих прав, які визначаються законом, і лише остільки, оскільки це є сумісним з природоюзначених прав, і виключно з метою сприяти загальному добробуту в демократичному суспільстві.

Стаття 5

1. Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитися як таке, що означає, що якась держава, якась група чи якась особа має право займатися будь-якою діяльністю або чинити будь-які дії, спрямовані на знищення будь-яких прав чи свобод, визнаних у цьому Пакті, або на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається у цьому Пакті.

2. Ніяке обмеження чи приниження будь-яких основних прав людини, визнаних або існуючих в якій небудь країні на підставі закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не допускається під тим приводом, що в цьому Пакті не визнаються такі права або що в ньому вони визнаються у меншому обсязі.

ЧАСТИНА ІІІ

Стаття 6

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право на працю, що включає право кожної людини дістати можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вона вільно погоджується, і зроблять належні кроки до забезпечення цього права.

2. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту з метою повного здійснення цього права, включають програми професійно-технічного навчання і підготовки, шляхи і методи досягнення продуктивної зайнятості в умовах, що гарантують основні політичні і економічні свободи людини.

Стаття 7

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи, зокрема:

а) винагороду, що забезпечувала б як мінімум усім трудящим:

І) справедливу зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні гарантуватись умови праці, не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю;

II) задовільне існування для їх самих та їхніх сімей відповідно до постанов цього Пакту;

b) умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни;

c) однакову для всіх можливість просування в роботі на більш високі ступені виключно на підставі трудового стажу і кваліфікації;

d) відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку, так само, як і винагороду за святкові дні.

Стаття 8

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити:

a) право кожної людини створювати для здійснення і захисту своїх економічних та соціальних інтересів професійні спілки і вступати до них на свій вибір при єдиній умові додержання правил відповідної організації. Користування зазначеним правом не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших;

b) право професійних спілок утворювати національні федерації і право цих останніх засновувати міжнародні професійні організації або приєднуватися до них;

c) право професійних спілок функціонувати безперешкодно без будь-яких обмежень, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших;

d) право на страйки при умові його здійснення відповідно до законів кожної країни.

2. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень користування цими правами для осіб, що входять до складу збройних сил, поліції або адміністрації держави.

3. Ніщо в цій статті не дає права державам, які беруть участь у Конвенції Міжнародної організації праці 1948 року щодо свободи асоціацій і захисту права на організацію, приймати законодавчі акти на шкоду гарантіям, передбаченим у зазначеній Конвенції, або застосовувати закон так, щоб завдавалося шкоди цим гарантіям.

Стаття 9

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування.

Стаття 10

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що:

1. Сім'ї, яка є природним і основним осередком суспільства повинні надаватися по можливості якнайширша охорона і допомога, особливо при її утворенні і поки на її відповідальності лежить турбота про енесамостійних дітей та їх виховання. Шлюб повинен укладатися за вільною згодою тих, хто одружується.

2. Особлива охорона повинна надаватися матерям протягом розумного періоду до і після пологів. Протягом цього періоду працюючим матерям повинна надаватися оплачувана відпустка або відпустка з достатньою допомогою по соціальному забезпеченню.

3. Особливих заходів охорони і доопомоги має вживатися щодо всіх дітей і підлітків без будь-якої дискримінації за ознакою сімейного походження чи за іншою ознакою. Дітей і підлітків має бути захищено від економічної і соціальної експлуатації. Застосування їх праці в галузі, шкідливій для їх моральності і здоров'я чи небезпечній для життя або такій, що може завдати шкоди їх нормальному розвитку, повинне бути каране за законом. Крім того, держави повинні встановити межі віку, нижче яких користування платною дитячою працею забороняється і карається законом.

Стаття 11

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг і житло, і на неухильне поліпшення умов життя. Держави-учасниці вживуть належних заходів до забезпечення здійснення цього права, визнаючи важливе значення в цьому відношенні міжнародного співробітництва, ґрунтованого на вільній згоді.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнаючи основне право кожної людини на свободу від голоду, повинні вживати необхідних заходів індивідуально і в порядку міжнародного співробітництва, які б включали проведення конкретних програм, для того щоб:

а) поліпшити методи виробництва, зберігання і розподілу продуктів харчування шляхом широкого використання технічних і наукових знань, поширення знань про принципи харчування і вдосконалення або реформи аграрних систем так, щоб досягти найбільш ефективного освоєння і використання природних ресурсів, і

б) забезпечити справедливий розподіл світових запасів продовольства відповідно до потреб і з урахування проблем країн як імпортуючих, так і експортуючих харчові продукти.

Стаття 12

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я.

2. Заходи, яких повинні вжити держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для:

а) забезпечення скорочення мертвонароджуваності та дитячої смертності і здорового розвитку дитини;

б) поліпшення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці в промисловості;

в) запобігання і лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними;

г) створення умов, які б забезпечували всім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби.

Стаття 13

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на освіту. Вони погоджуються, що освіта повинна спрямовуватись на повний розвиток людської особи та усвідомлення її гідності і повинна зміцнювати повагу до прав людини і основних свобод. Вони, далі, погоджуються в тому, що освіта повинна дати можливість усім бути корисними учасниками вільного суспільства, сприяти взаєморозумінню, терпимості і дружбі між усіма націями і всіма расовими, етнічними та релігійними групами і сприяти роботі Організації Об'єднаних Націй по підтриманню миру.

2. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що для повного здійснення цього права:

а) початкова освіта повинна бути обов'язкова і безплатна для всіх;

б) середня освіта в її різних формах, включаючи професійно-технічну середню освіту, повинна бути відкрита і зроблена доступною для всіх шляхом вжиття всіх необхідних заходів і, зокрема, поступового запровадження безплатної освіти;

в) вища освіта повинна бути зроблена однаково доступною для всіх на основі здібностей кожного шляхом вжиття всіх необхідних заходів і, зокрема, поступового запровадження безплатної освіти;

d) елементарна освіта повинна заохочуватися або інтенсифікуватися по можливості для тих, хто не проходив чи не закінчив повного курсу своєї початкової освіти;

e) має активно проводитися розвиток мережі шкіл усіх ступенів, повинна бути встановлена задовільна система стипендій і повинні постійно поліпшуватися матеріальні умови викладацького персоналу.

3. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу батьків і у відповідних випадках законних опекунів обирати для своїх дітей не тільки запровадженні державними властями школи, а й інші школи, що відповідають тому мінімуму вимог для освіти, який може бути встановлено затверджено державою, і забезпечувати релігійне та моральне виховання своїх дітей відповідно до своїх власних переконань.

4. Ніяка частина цієї статті не повинна тлумачитись у розумінні припинення свободи окремих осіб та установ створювати навчальні заклади і керувати ними при незмінній умові додержання принципів, викладених у пункті 1 цієї статті, і вимоги, щоб освіта, яку дають у цих закладах, відповідала тому мінімуму вимог, що його може бути встановлено державою.

Стаття 14

Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті і яка на час свого вступу до числа учасників не змогла встановити на території своєї метрополії або на інших територіях, що перебувають під її юрисдикцією, обов'язкової безплатної початкової освіти, зобов'язується протягом двох років виробити і прийняти докладний план заходів для поступового втілення у життя протягом розумної кількості років, яка повинна бути зазначена в цьому плані, принципу обов'язкової безплатної загальної освіти.

Стаття 15

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на:

a) участь у культурному житті;

b) користування результатами наукового прогресу та їх практичне застосування;

c) користування захистом моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з будь-якими науковими, літературними чи художніми працями, автором яких вона є.

2. Заходи, яких повинні вживати держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для охорони, розвитку і поширення досягнень науки та культури.

3. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають користь, що їм дають заохочення і розвиток міжнародних контактів та співробітництва в науковій і культурній галузях.

ЧАСТИНА IV

Стаття 16

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються подавати відповідно до цієї частини даного Пакту доповіді про вживані ними заходи і про прогрес на шляху до досягнення додержання прав, визнаних у цьому Пакті.

2. а) Всі доповіді подаються Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, який надсилає їх примірники на розгляд в Економічну і соціальну раду відповідно до положень цього Пакту.

б) Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй також пересилає спеціалізованим установам примірники доповідей або будь-які відповідні частини доповідей держав-учасниць цього Пакту, які також є членами цих спеціалізованих установ, оскільки такі доповіді або частини цих доповідей стосуються якихось питань, що входять до рамок обов'язків вищезазначених установ відповідно до їх конституційних актів.

Стаття 17

1. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, подають свої відповіді по етапах відповідно до програми, що повинна бути встановлена Економічною і соціальною радою протягом одного року після набрання чинності цим Пактом по консультації з державами-учасницями і заінтересованими спеціалізованими установами.

2. У доповідях можуть зазначатися фактори та утруднення, що впливають на ступінь виконання обов'язків за цим Пактом.

3. Коли відповідні відомості були раніше передані Організації Об'єднаних Націй або якійсь спеціалізованій установі якою-небудь державою-учасницею цього Пакту, то немає потреби відтворювати ці відомості, і буде достатнім точне посилання на відомості, передані таким чином.

Стаття 18

На виконання своїх обов'язків за Статутом ООН у галузі прав людини та основних свобод Економічна і соціальна рада може вступати в угоди з спеціалізованими установами про надання ними їх доповідей про прогрес на шляху до досягнення додержання постанов цього Пакту, що належать до сфери їх діяльності. Ці відповіді можуть включати подробиці прийнятих їх компетентними органами рішень і рекомендацій про таке здійснення.

Стаття 19

Економічна і соціальна рада може передавати в Комісію по правах людини для розгляду і дачі загальних рекомендацій або, у відповідних випадках, для відома доповіді, що стосуються прав людини і подаються державами відповідно до статей 16 та 17, і доповіді, що стосуються прав людини і подаються спеціалізованими установами відповідно до статті 18.

Стаття 20

Заінтересовані держави-учасниці цього Пакту і спеціалізовані установи можуть подавати Економічній і соціальній раді зауваження щодо будь-якої загальної рекомендації згідно з статтею 19 чи щодо посилання на таку загальну рекомендацію в будь-якій доповіді Комісії по правах людини або в будь-якому документі, що на нього там дається посилання.

Стаття 21

Економічна і соціальна рада може подавати час від часу Генеральній Асамблеї доповіді з рекомендаціями загального характеру і з коротким викладом відомостей, одержуваних від держав-учасниць цього Пакту і від спеціалізованих установ, про вжиті заходи і досягнуті результати в галузі забезпечення загального додержання прав, визнаних у цьому Пакті.

Стаття 22

Економічна і соціальна рада може звертати увагу інших органів Організації Об'єднаних Націй, її допоміжних органів і спеціалізованих установ, які займаються поданням технічної допомоги, на будь-які питання, що виникають у зв'язку з доповідями, згаданими в цій частині даного Пакту,

які можуть бути корисні цим органом при внесенні кожним з них у межах своєї компетенції рішень щодо доцільності міжнародних заходів, що могли б сприяти ефективному поступовому втіленню у життя цього Пакту.

Стаття 23

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, погоджуються, що до числа міжнародних заходів, які сприяють здійсненню прав, визнаних у цьому Пакті, належить застосування таких засобів, як укладення конвенцій, прийняття рекомендацій, подання технічної допомоги та проведення регіональних нарад і технічних нарад з метою консультацій, а також дослідження, організовані спільно з заінтересованими урядами.

Стаття 24

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитися як пониження значення постанов Статуту Організації Об'єднаних Націй і статутів спеціалізованих установ, що визначають відповідні обов'язки різних органів Організації Об'єднаних Націй і спеціалізованих установ щодо питань, яких стосується цей Пакт.

Стаття 25

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитися як пониження невід'ємного права всіх народів повністю і вільно володіти і користуватися своїми природними багатствами та ресурсами.

ЧАСТИНА V

Стаття 26

1. Цей Пакт відкрито для підписання будь-якою державою-членом Організації Об'єднаних Націй або членом будь-якої з її спеціалізованих установ, будь-якою державою-учасницею Статуту Міжнародного Суду та будь-якою іншою державою, запрошеною Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй до участі в цьому Пакті.

2. Цей Пакт підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти депонуються у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

3. Цей Пакт відкрито до приєднання будь-якої держави, зазначеної в пункті 1 цієї статті.

4. Приєднання здійснюється депонуванням документа про приєднання у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

5. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, які підписали цей Пакт або приєдналися до нього, про депонування кожної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 27

1. Цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

2. Для кожної держави, яка ратифікує цей Пакт або приєднується до нього після депонування тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування її власної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 28

Постанови цього Пакту поширюються на всі частини федеративних держав без будь-яких обмежень чи винятків.

Стаття 29

1. Будь-яка держава, що бере участь у цьому Пакті, може пропонувати поправки і подавати їх Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй. генеральний секретар пересилає потім будь-які запропоновані поправки державам учасникам цього Пакту з проханням повідомити його, чи висловлюються вони за скликання конференції держав-учасниць з метою розгляду цих пропозицій і проведення по них голосування. Якщо принаймні третина держав-учасниць висловиться за таку конференцію, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй скликає конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй. Будь-яка поправка, прийнята більшістю держав-учасниць, що були присутні і брали участь у голосуванні на цій конференції, подається Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй на затвердження.

2. Поправки набирають чинності після затвердження їх Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй і прийняття їх більшістю в дві третини держав-учасниць цього Пакту відповідного до їх конституційних процедур.

3. Коли поправки набирають чинності, вони стають обов'язковими для тих держав-учасниць, які їх прийняли, а для інших держав-учасниць

залишаються обов'язковими постанови цього Пакту і всі попередні поправки, ними прийняті.

Стаття 30

Незалежно від повідомлень, зроблених згідно з пунктом 5 статті 26, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, про які йдеться в пункті 1 тієї ж статті, про таке:

- a) підписання ратифікації і приєднання згідно з статтею 26;
- b) дату набрання чинності цим Пактом згідно з статтею 27 і дату набрання чинності будь-якими поправками згідно з статтею 29.

Стаття 31

1. Цей Пакт, англійський, іспанський, китайський, російський і французький тексти якого є цілком автентичними, підлягає здачі на зберігання в архів Організації Об'єднаних націй.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй пересилає засвідчені копії цього Пакту всім державам, зазначеним у статті 26.

МІЖНАРОДНИЙ ПАКТ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Преамбула

Держави, які беруть участь у цьому Пакті,

беручи до уваги, що відповідно до принципів, проголошених Статутом Організації Об'єднаних Націй, визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості і загального миру,

визначаючи, що ці права впливають з властивої людській особі гідності,

визначаючи, що згідно з Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особи, яка користується громадянською і політичною свободою і свободою від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами, так само, як і своїми громадянськими і політичними правами,

беручи до уваги, що за Статутом Організації Об'єднаних Націй держави зобов'язані заохочувати загальне поважання і додержання прав і свобод людини,

беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи обов'язки щодо інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення і додержання прав, визнаних у цьому Пакті,

погоджуються про такі статті:

Частина I

Стаття 1

1. Всі народи мають право на самовизначення. На підставі цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток.

2. Всі народи для досягнення своїх цілей можуть вільно розпоряджатися своїми природними багатствами і ресурсами без шкоди для будь-яких зобов'язань, що впливають з міжнародного економічного співробітництва, оснований на принципі взаємної вигоди, та з міжнародного права. Жоден

народ ні в якому разі не може бути позбавлений належних йому засобів існування.

3. Всі держави, які беруть участь у цьому Пакті, в тому числі ті, що несуть відповідальність за управління несамоврядними і підопічними теоріями, повинні, відповідно до положень Статуту Організації Об'єднаних націй, заохочувати здійснення права на самовизначення і поважати це право.

Частина II

Стаття 2

1. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується поважати і забезпечувати всім перебуваючим у межах її території та під її юрисдикцією особам права, визнані в цьому Пакті, без будь-якої різниці щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини.

2. Якщо це вже не передбачено існуючими законодавчими чи іншими заходами, кожна держава-учасниця цього Пакту зобов'язується вжити необхідних заходів відповідно до своїх конституційних процедур і положень цього Пакту для вжиття таких законодавчих або інших заходів, які можуть виявитися необхідними для здійснення прав, визнаних у цьому Пакті.

3. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується:

а) забезпечити всякій особі, права і свободи якої, визнані в цьому Пакті, порушено, ефективний засіб правового захисту, навіть коли це порушення було вчинено особами, що діяли як особи офіційні;

б) забезпечити, щоб право на правовий захист для будь-якої особи, яка потребує такого захисту, встановлювалось компетентними судовими, адміністративними чи законодавчими властями або будь-яким іншим компетентним органом, передбаченим правовою системою держави, і розвивати можливості судового захисту;

с) забезпечити застосування компетентними властями засобів правового захисту, коли вони надаються.

Стаття 3

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма громадськими і політичними правами, передбаченими у цьому Пакті.

Стаття 4

1. Під час надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою і про наявність якого офіційно проголошується, держави-учасниці цього Пакту можуть вживати заходів на відступ від своїх зобов'язань за цим Пактом тільки в такій мірі, в якій це диктується гостротою становища, при умові, що такі заходи не є сумісними з іншими зобов'язаннями за міжнародним правом і не тігнуть за собою дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії чи соціального походження.

2. Це положення не може бути підставою для якихось відступів від статей 6, 7, 8 (пункти 1 і 2), 11, 15, 16 і 18.

3. Будь-яка держава, що бере участь у цьому Пакті і використовує право відступу, повинна негайно інформувати інші держави, що беруть участь у цьому Пакті, за посередництвом генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй про положення, від яких вона відступила, і про причини, що спонукали до такого рішення. Має бути також зроблено повідомлення через того ж посередника про дату, коли вона припиняє такий відступ.

Стаття 5

1. Ніщо в цьому пакті не може тлумачитись як таке, що означає, що якась держава, якась група чи якась особа має право займатися будь-якою діяльністю або чинити будь-які дії, спрямовані на знищення будь-яких прав чи свобод, визнаних у цьому Пакті, або на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається в цьому Пакті.

2. ніяке обмеження чи приниження будь-яких основних прав людини, визнаних або існуючих в якій-небудь державі-учасниці цього Пакту на підставі закону, конвенцій, правил чи звичаїв, не допускається під тим приводом, що в тому Пакті не визнаються такі права або що в ньому вони визнаються в меншому обсязі.

Частина III

Стаття 6

1. Право на життя є невід'ємне право кожної людини. Це право охороняється законом. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.

2. В країнах, які не скасували смертної кари, смертні вироки можуть виноситися тільки за найтяжчі злочини відповідно до закону, який діяв під час вчинення злочину і який не суперечить постановам цього Пакту і Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього. Це покарання може бути здійснене тільки на виконання остаточного вироку, винесеного компетентним судом.

3. Коли позбавлення життя становить злочин геноциду, слід мати на увазі, що ніщо в цій статті не дає державам-учасницям цього Пакту права яким би то не було шляхом відступати від будь-яких зобов'язань, прийнятих згідно з постановами Конвенції про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього.

4. Кожен, кого засуджено до смертної кари, має право просити про помилування чи про пом'якшення вироку. Амністія, помилування або зміна смертного вироку можуть бути даровані в усіх випадках.

5. Смертний вирок не виноситься за злочини, вчинені особами, молодшими за вісімнадцять років, і не виконується щодо вагітних жінок.

6. Ніщо в цій статті не може бути підставою для відстрочення або недопущення скасування смертної кари будь-якою державою-учасницею цього Пакту.

Стаття 7

Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поведженню чи покаранню. Зокрема, жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним і науковим досліддам.

Стаття 8

1. Нікого не можуть держати в рабстві: рабство і работоргівля забороняється в усіх їх видах.

2. Нікого не можуть держати в підневільному стані.

3. а) Нікого не можуть приневолювати до примусової чи обов'язкової праці;

б) в тих країнах, де у вигляді покарання за злочин може призначатися позбавлення волі, зв'язане з каторжними роботами, пункт 3 (а) не вважається перешкодою для виконання каторжних робіт за вироком компетентного суду, що призначив таке покарання;

с) терміном «примусова чи обов'язкова праця» в цьому пункті не охоплюються:

1) будь-яка не згадана в пункті (б) робота чи служба, котру, як правило, повинна виконувати особа, що перебуває в ув'язненні на підставі

законного розпорядження суду, або особа, умовно звільнена від такого ув'язнення;

II) будь-яка служба військового характеру, а в тих країнах, де визнається відмовлення від військової служби з політичних чи релігійно-етнічних мотивів, будь-яка служба, передбачена законом для осіб, що відмовляються від військової служби з таких мотивів;

III) будь-яка служба, обов'язкова у випадках надзвичайного становища або лиха, що загрожують життю чи благополуччю населення;

IV) будь-яка робота чи служба, що входять до звичайних громадських обов'язків.

Стаття 9

1. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом.

2. Кожному заарештованому повідомляється при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення.

3. Кожна заарештована або затримана за кримінальним обвинуваченням особа в терміновому порядку доставляється до судді чи до іншої службової особи, якій належить за законом право здійснювати судову владу, і має право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення. Тримання під вартою осіб, які чекають судового розгляду, не має бути загальним правилом, але звільнення може ставитись у залежність від подання гарантій явки на суд, явки на судовий розгляд у будь-якій іншій його стадії і, в разі необхідності, явки для виконання вироку.

4. Кожному, хто позбавлений волі внаслідок арешту чи тримання під вартою, належить право на розгляд його справи у суді, щоб цей суд міг невідкладно винести постанову щодо законності його затримання і розпорядитися про його звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто був жертвою незаконного арешту чи тримання під вартою, має право на компенсацію, якій надано позовної сили.

Стаття 10

1. Всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і поважання гідності, властивої людській особі.

2. а) Обвинувачені у випадках, коли немає виняткових обставин, поміщаються окрему від засуджених, і їм надається окремий режим, що відповідає їх статусу незасуджених осіб.

б) обвинувачені неповнолітні відокремлюються від повнолітніх і в найкоротший строк доставляються в суд для винесення рішення.

3. Пенітенціарною системою передбачається режим для ув'язнених, істотною метою якого є їх виправлення і соціальне перевиховання. Неповнолітні правопорушники відокремлюються від повнолітніх, і їм надається режим, що відповідає їх віку і правовому статусу.

Стаття 11

Ніхто не може бути позбавлений волі на тій лише підставі, що він не в змозі виконати якесь договірне зобов'язання.

Стаття 12

1. Кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, належить, у межах цієї території, право на вільне пересування і свобода вибору місця проживання.

2. Кожна людина має право покинути будь-яку країну, включаючи свою власну.

3. Згадані вище права не можуть бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті.

4. Ніхто не може бути свавільно позбавлений права на в'їзд у свою власну країну.

Стаття 13

Іноземець, що законно перебуває на території будь-якої держави учасниці цього пункту, може бути висланий тільки на виконання рішення, внесенного відповідно до закону, і, якщо імперативні міркування державної безпеки не вимагають іншого, має право на подання доводів проти свого вислання, на перегляд своєї справи компетентною властю чи особою або особами, спеціально призначеними компетентною властю, і на те, щоб бути представленим для цієї мети перед цією властю, особою чи особами.

Стаття 14

1. Всі особи є рівними перед судами і трибуналами. Кожен має право при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, або при визначенні його права та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Преса і публіка можуть не допускатися на весь судовий розгляд або частину його з міркувань моралі, громадянського порядку чи державної безпеки в демократичному суспільстві, або коли того вимагають інтереси приватного життя сторін, або в тій мірі, в якій це, на думку суду, є строго необхідним, при особливих обставинах, коли публічність порушувала б інтереси правосуддя; однак будь-яка судова постанова в кримінальній або цивільній справі повинна бути публічною, за винятком тих випадків, коли інтереси неповнолітніх вимагають іншого чи коли справа стосується матримоніальних спорів або опіки над дітьми.

2. Кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно з законом.

3. Кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення як мінімум на такі гарантії на основі цілковитої рівності:

a) бути терміново і докладно повідомлений мовою, яку він розуміє, про характер і підставу пред'явленого йому обвинувачення;

b) мати достатній час і можливість для підготовки свого захисту і зноситися з обраним самим ним захисником;

c) бути судженим без невиправданої затримки;

d) бути судженим в його присутності і захищати себе особисто або за посередництвом обраного самим ним захисника; якщо він не має захисника, бути повідомленим про це право і мати призначеного йому захисника в будь-якому разі, коли інтереси правосуддя того вимагають, безплатно для нього в усякому такому випадку, коли у нього немає достатньо коштів для оплати цього захисника;

e) допитувати свідків, які дають проти нього показання, або мати право на те, щоб цих свідків було допитано, і мати право на виклик і допит його свідків на тих самих умовах, які існують для свідків, що дають показання проти нього;

f) користуватися безплатною допомогою перекладача, якщо він не розуміє мови, використовуваної в суді, або не говорить цією мовою;

g) не бути приневоленим до давання свідчень проти самого себе до визнання себе винним.

4. Щодо неповнолітніх процес повинен бути таким, щоб враховувались їх вік і бажаність сприяння їх перевихованню.

5. Кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті вищестоящою судовою інстанцією згідно з законом.

6. Коли будь-яку особу остаточним рішенням було засуджено за кримінальний злочин і коли винесений їй вирок був потім скасований або їй було даровано помилування на тій підставі, що якась нова чи нововиявлена обставина незаперечно доводить наявність судової помилки, то ця особа, котра зазнала покарання в результаті такого засудження, одержує компенсацію згідно з законом, коли не буде доведено, що зазначена невідома обставина не була свого часу виявлена виключно, або частково з її вини.

7. Ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточним засуджений або виправданий відповідно до закону і кримінально-процесуального права кожної країни.

Стаття 15

1. Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні будь-якого кримінального злочину внаслідок якоїсь дії чи упушення, що, згідно з діючим на момент його вчинення внутридержавним законодавством або міжнародним правом, не були кримінальним злочином. Так само не може призначатися більш тяжке покарання, ніж те, яке підлягало застосуванню на момент вчинення кримінального злочину. Якщо після вчинення злочину законом встановлюється більш легке покарання, дія цього закону поширюється на даного злочинця.

2. Ніщо в цій статті не перешкоджає відданню під суд і покаранню будь-якої особи за будь-яке діяння чи упушення, що на момент вчинення були кримінальним злочином згідно з загальними принципами права, визнаними міжнародним товариством.

Стаття 16

Кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності.

Стаття 17

1. Ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканість його життя або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію.

2. Кожна людини має право на захист закону від такого втручання чи таких посягань.

Стаття 18

1. Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії. Це право включає свободу мати чи приймати релігію або переконання як одноосібно, так і спільно з іншими, публічно чи приватно, у відправленні культу, виконанні релігійних і ритуальних обрядів та вчень.

2. Ніхто не повинен зазнати примусу, що принижує його свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір.

3. Свобода сповідувати релігію або переконання підлягає лише обмеженням, які встановлено законом і які є необхідними для охорони суспільної безпеки, порядку, здоров'я і моралі, так само як і основних прав та свобод інших осіб.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу батьків і у відповідних випадках законних опікунів, забезпечувати релігійне і моральне виховання своїх дітей відповідно до своїх власних переконань.

Стаття 19

1. Кожна людина має право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів.

2. Кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір.

3. Користування передбаченими в пункті 2 цієї статті правами накладає особливі обов'язки і особливу відповідальність. Воно може бути, отже, пов'язане з певними обмеженнями, які, однак, мають встановлюватися законом і бути необхідними:

а) для поважання прав і репутації інших осіб;

б) для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення.

Стаття 20

1. Будь-яка пропаганда війни повинна бути заборонена законом.

2. Будь-який виступ на користь національної, расової чи релігійної ненависті, що являє собою підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства, повинен бути заборонений законом.

Стаття 21

Визнається право на мирні збори. Користування цим правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які накладаються відповідно до закону і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав та свобод інших осіб.

Стаття 22

1. Кожна людина має право на свободу асоціації з іншими, включаючи право створювати профспілки і вступати до них для захисту своїх інтересів.

2. Користування цим правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав та свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень користування цим правом для осіб, що входять до складу збройних сил і поліції.

3. Ніщо в цій статті не дає права державам, які беруть участь у Конвенції Міжнародної організації праці 1948 року щодо свободи асоціацій і захисту прав на організацію, приймати законодавчі акти на шкоду гарантіям, передбаченим у зазначеній Конвенції, або застосовувати закон так, щоб завдавалося шкоди цим гарантіям.

Стаття 23

1. Сім'я є ррродним і основним осередком суспільства і має право на захист з бооку суспільства і держави.

2. За чоловіками і жінками, які досягли шлюбного віку, визнається право на одруження і право засновувати сім'ю.

3. Жоден шлюб не може бути укладений без вільної і цілковитої згоди тих, що одружуються.

4. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, повинні вжити незалежних заходів для забезпечення рівності прав і обов'язків обох з подружжя

щодо одруження, під час перебування в шлюбі і при його розірванні. В разі розірвання шлюбу має передбачатися необхідний захист усіх дітей.

Стаття 24

1. Кожна дитина без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є не обхідними в її становищі як малолітньої з боку її сім'ї, суспільства і держави.

2. Кожна дитина повинна бути зареєстрована негайно після її народження і повинна мати ім'я.

3. Кожна дитина має право на набуття громадянства.

Стаття 25

Кожен громадянин повинен мати без будь-якої дискримінації, згаданої в статті 2, і без необґрунтованих обмежень право і можливість:

а) брати участь у веденні державних прав як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників;

б) голосувати і бути обраним на спрвжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців;

с) допускатися в своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби.

Стаття 26

Всі люди є рівними перед законом і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист закону. В цьому відношенні всякого роду дискримінація повинна бути заборонена законом, і закон повинен арантувати всім особам рівний і ефективний захист проти дискримінації за будь-якою ознакою, як-от: раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, політичні чи інші переконання, національне чи соціальне походження, майновий стан, народження чи інші обставини.

Стаття 27

У тих країнах, де існують етнічні, релігійні та мовні меншості, осоам, які належать до таких меншостей, не може бути відмовлено в праві разом з іншими членами тієї ж групи користуватися своєю культурою, сповідувати свою релігію і виконувати її обряди, а також користуватися рідною мовою.

Частина IV

Стаття 28

1. Створюється Комітет по правах людини (іменованій нижче в цьому Пакті «Комітет»). Він складається з вісімнадцяти членів і виконує функції, передбачені нижче.

2. До складу Комітету входять особи, які є громадянами держав-учасниць цього Пакту і мають високі моральні якості та визнану компетентність у галузі прав людини, причому береться до уваги корисність участі кількох осіб, що мають юридичний досвід.

3. Члени Комітету обираються і працюють як такі.

Стаття 29

1. Члени Комітету обираються таємним голосуванням із списку осіб, що відповідають вимогам, передбаченим у статті 28, і були висунуті для цієї мети державами-учасницями цього пакту.

2. Кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, може висунути не більше двох осіб. Ці особи повинні бути громадянами держави, що їх висуває.

3. Будь-яка особа має право на повторне висунення.

Стаття 30

1. Перші вибори проводяться не пізніше як через шість місяців з дня набрання чинності цим Пактом.

2. Принаймні з чотири місяці до дня кожних виборів до Комітету, крім виборів для заповнення тих вакансій, про відкриття яких оголошується відповідно до статті 34, генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй звертається з письмовим запрошенням до держав-учасниць цього Пакту подати протягом трьох місяців кандидатури в члени Комітету.

3. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй складає в алфавітному порядку список усіх висунутих таким чином осіб із зазначенням держав-учасниць цього Пакту, які висунули даних осіб, і подає цей список державам, що беруть участь у цьому Пакті, не пізніше ніж за один місяць до дати проведення кожних виборів.

4. Обрання членів Комітету проводиться на засіданні держав-учасниць цього Пакту, яке скликає Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй в центральних установах Організації Об'єднаних Націй. На цьому засіданні, до якого кворумом є присутність двох тритин держав-учасниць цього пакту, обраними до Комітету є ті особи, кандидатури яких дістають найбільше число голосів та абсолютну більшість голосів присутніх і голосуючих представників держав-учасниць.

Стаття 31

1. До Комітету не може входити більш як по одному громадянину однієї і тієї ж держави.

2. При виборах до Комітету береться до уваги справедливий географічний розподіл членів і представництво різних форм цивілізації та основних правових систем.

Стаття 32

1. Члени Комітету обираються на чотирирічний строк. Вони мають право бути переобраними при повторному висуненні їх кандидатур. Однак строк повноважень дев'яти з тих членів, яких обрано на перших виборах, минає в кінці дворічного періоду; негайно після перших виборів імена цих дев'яти членів визначає за жеребом голова засідання, про яке згадується в пункті 4 статті 30.

2. По закінченні повноважень вибори проводяться відповідно до попередніх статей даної частини цього Пакту.

Стаття 33

1. Якщо на одностайну думку інших членів якийсь член Комітету припинив виконання своїх функцій з будь-якої причини, крім тимчасової відсутності, Голова Комітету повідомляє Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, який оголошує потім місце цього члена вакантним.

2. У разі смерті або виходу у відставку якогось члена Комітету Голова негайно повідомляє Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, який оголошує це місце вакантним з дня смерті або з того дня, коли вихід у відставку стає дійсним.

Стаття 34

1. Коли оголошується відкриття вакансії відповідно до статті 33 і коли строк повноважень члена, що його має бути замінено, не скінчується про-

тягом шести місяців після оголошення цієї вакансії, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє кожну державу-учасницю цього пакту, яка може протягом двох місяців подати відповідно до статті 29 кандидатуру для заповнення цієї вакансії.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй складає в алфавітному порядку список висунутих таким чином осіб і подає цей список державам, які беруть участь у цьому Пакті. Вибори для заповнення вакансії проводяться потім згідно з відповідними положеннями даної частини цього пакту.

3. Член Комітету, обраний для зайняття вакансії, оголошеної відповідно до статті 33, займає посаду протягом решти частини строку повноважень члена, який звільнив місце в Комітеті, згідно з положенням зазначеної статті.

Стаття 35

Члени Комітету одержують затверджену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй винагороду з коштів Організації Об'єднаних націй в порядку і на умовах, встановлюваних Генеральною Асамблеєю з урахуванням важливості обов'язків Комітету.

Стаття 36

Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй надає необхідний персонал і матеріальні засоби для ефективного здійснення функцій Комітету відповідно до цього Пакту.

Стаття 37

1. Генеральний секретар Організації Об'єднаних націй скликає перше засідання Комітету в центральних установах Організації Об'єднаних Націй.

2. Після свого першого засідання Комітет збирається в такий час, який передбачено в його правилах процедури.

3. Комітет звичайно збирається в центральних установах Організації Об'єднаних націй у Женеві.

Стаття 38

Кожний член Комітету до того, як почати виконання своїх обов'язків, робить урочисту заяву на відкритому засіданні Комітету про те, що здійснюватиме свої функції безсторонньо і сумлінно.

Стаття 39

1. Комітет обирає своїх службових осіб на дворічний строк. Вони можуть бути переобрані.

2. Комітет встановлює свої власні правила процедури, але ці правила повинні, зокрема, передбачати, що

а) дванадцять членів Комітету утворюють кворум;

б) постанови Комітету приймаються більшістю голосів присутніх членів.

Стаття 40

1. держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються подавати доповіді про здійснені ними заходи для втілення у життя прав, визнаних у цьому Пакті, і про прогрес, досягнутий у використанні цих прав:

а) протягом одного року після набрання чинності цим Пактом щодо відповідних держав-учасниць;

б) після цього в усіх випадках, коли того зажадає Комітет.

2. Всі доповіді подаються генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй, який надсилає їх у Комітет для розгляду. В доповідях зазначаються доповіді та утруднення, коли такв є, що впливають на втілення у життя цього Пакту.

3. генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй після коонсультацій з Комітетом може послати заінтересованим спеціалізованим установам примірники тих частин доповідей, які можуть стосуватися сфери їх компетенції.

4. Комітет вивчає доповіді, подані державами, які беруть участь у цьому Пакті. Він надсилає державам-учасникам свої доповіді і такі зауваження загального порядку, які він вважатиме доцільними. Комітет може також послати Економічній і соціальній раді ці зауваження разом з примірниками доповідей, одержаними ним від держав, які беруть участь у цьому Пакті.

5. Держави-учасниці цього Пакту можуть подавати до Комітету свої міркування щодо будь-яких зауважень, що їх може бути зроблено відповідно до пункту 4 цієї статті.

Стаття 41

1. Відповідно до цієї статті держава, яка бере участь у цьому Пакті, може в будь-який час заявити, що вона визнає компетенцію Комітету

одержувати і розглядати повідомлення про те, що якась держава-учасниця твердить, що інша держава-учасниця не виконує своїх зобов'язань за цим Пактом. Повідомлення, передбачені цією статтею, можуть прийматися і розглядатися тільки у тому разі, коли їх подала держава-учасниця, яка зробила заяву про визнання для себе компетенції цього Комітету. Комітет не приймає ніяких повідомлень, коли вони стосуються держави-учасниці, яка не зробила такої заяви. Повідомлення, одержані згідно з цією статтею, розглядаються відповідно до такої процедури:

а) коли якась держава-учасниця цього пакту вважає, що інша держава-учасниця не втілює в життя постанов цього Пакту, то вона може письмовим повідомленням довести це питання до відома зазначеної держави-учасниці. Протягом трьох місяців після одержання цього повідомлення держава, яка одержала його, подає в письмовій формі тій державі, яка надіслала таке повідомлення, пояснення чи будь-яку іншу заяву з роз'ясненням у цьому питанні, де має бути, наскільки це є можливим і доцільним, зазначено внутрішні процедури і заходи, яких було вжито, буде вжито або може бути вжито в цьому питанні;

б) коли питання не вирішено на задоволення обох заінтересованих держав-учасниць протягом шести місяців після отримання одержуючою державою першого повідомлення, будь-яка з цих держав має право передати це питання в Комітет, повідомивши про це Комітет і другу державу;

с) Комітет розглядає передане йому питання тільки після того, як він переконається, що відповідно до загальних принципів міжнародного права всі доступні внутрішні засоби були випробувано і вичерпано в даному разі. Це правило не діє в тих випадках, коли застосування цих засобів не виправдано затягується;

д) при розгляді повідомлень, передбачених цією статтею, Комітет проводить закриті засідання;

е) з додержанням постанов підпункту (с) Комітет надає свої добрі послуги заінтересованим державам-учасницям з метою дружнього вирішення питання на основі поважання прав людини та основних свобод, визнаних в цьому Пакті;

ф) в будь-якому переданому на його розгляд питанні Комітет може звернутися до заінтересованих держав-учасниць, згаданих у підпункті (б), з проханням подати будь-яку інформацію, що стосується справи;

г) заінтересовані держави-учасниці, згадані у підпункті (б), мають право бути представленими при розгляді в Комітеті питання і робити заяви усно і (або) письмово;

h) Комітет подає протягом дванадцяти місяців з дня одержання повідомлення відповідно до підпункту (б) доповідь:

I) коли досягається вирішення в рамках постанов підпункту (е), то Комітет обмежується в своїй доповіді коротким викладом фактів і досягнутого вирішення;

II) коли вирішення в рамках постанов підпункту (е) не досягнуто, то Комітет обмежується в своїй доповіді коротким викладом фактів; письмові заяви і запис усних заяв, що їх виклали заінтересовані держави-учасниці, додаються до доповіді.

У кожному питанні доповідь надсилається заінтересованим державам-учасникам.

2. Постанови цієї статті набувають чинності, коли десять держав, які беруть участь у цьому Пакті, зроблять заяву відповідно до пункту 1 цієї статті. Такі заяви депонуються державами-учасниками у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, який надсилає їх копії решті держав-учасниць. Заява може бути в будь-який час взята назад повідомленням Генерального секретаря. Така дія не перешкоджає розглядові будь-якого питання, що є предметом повідомлення, вже переданого відповідно до цієї статті, ніякі подальші повідомлення будь-якої держави-учасниці не приймаються після одержання Генеральним секретарем повідомлення про взяття заяви назад, якщо заінтересована держава-учасниця не зробила нової заяви.

Стаття 42

1. а) Коли будь-яке питання, передане Комітету відповідно до статті 41, не вирішено на задоволення заінтересованих держав-учасниць, Комітет може за попередньою згодою заінтересованих держав-учасниць призначити спеціальну Погоджувальну комісію (далі іменовану «Комісія»). Добрі послуги Комісії надаються заінтересованим державам-учасникам з метою полюбовного вирішення даного питання на основі додержання положень цього Пакту;

б) Комісія складається з п'яти осіб, прийнятних для заінтересованих держав-учасниць. Якщо заінтересовані держави-учасниці не досягнуть протягом трьох місяців згоди щодо всього складу або частини складу Комісії, то ті члени Комісії, про призначення яких не було досягнуто згоди, обираються шляхом таємного голосування більшістю в дві третини голосів Комітету із складу його членів.

2. Члени Комісії як такі виконують свої обов'язки. Вони не повинні бути громадянами заінтересованих держав-учасниць, або держави, що не бере участь у цьому Пакті, чи держави-учасниці, яка не зробила заяви відповідно до статті 41.

3. Комісія обираєть свого Голову і встановлює свої власні правила процедури.

4. Засідання Комісії звичайно проводиться в центральних установах Організації Об'єднаних націй у Женеві. Однак вони можуть проводитися в інших місцях, які може визначити Комісія в консультації з Генеральним секретарем Організації Об'єднаних Націй і відповідними державами-учасниками.

5. Секретаріат, наданий відповідно до статті 36, також обслуговує комісії, що призначаються на підставі цієї статті.

6. Одержана і вивчена Комітетом інформація надається в розпорядження Комісії, і Комісія може звернутися до заінтересованих держав-учасниць з проханням подати будь-яку інформацію, що стосується справи.

7. Коли Комісія повністю розгляне питання, але в усякому разі не пізніше ніж через дванадцять місяців після того, як їй було передано це питання, вона подає Голові Комітету доповідь для надіслання її заінтересованим державам-учасницям:

а) якщо Комісія не може завершити розгляд даного питання в межах дванадцяти місяців, вона обмежує свою доповідь коротким викладом про стан розгляду нею даного питання;

б) якщо досягається полюбовне вирішення даного питання на основі додержання прав людини, визнаних у цьому Пакті, Комісія обмежує свою доповідь коротким викладом фактів і досягнутого вирішення;

с) якщо вирішення, зазначене в підпункті (б), не досягається, доповідь Комісії містить її висновки в усіх питаннях фактичного характеру, що стосується спору між заінтересованими державами-учасниками, та її міркування про можливість полюбовного врегулювання цього питання. Ця доповідь також містить письмові заяви і запис усних заяв, зроблених заінтересованими державами-учасниками;

д) якщо доповідь Комісії подається згідно з підпунктом (с), заінтересовані держави-учасниці протягом трьох місяців після одержання цієї доповіді повідомляють Голову Комітету про те, чи згодні вони із змістом доповіді Комісії.

8. Постанови цієї статті не принижують обов'язків Комітету, передбачених у статті 41.

9. Заінтересовані держави-учасниці рівною мірою несуть усі витрати членів Комісії відповідно до кошторису, що подається Генеральним секретарем Організації Об'єднаних Націй.

10. Генеральний секретар Організації об'єднаних Націй має право оплачувати витрати членів Комісії, коли необхідно, до їх відшкодування заінтересованими державами-учасниками відповідно до пункту 9 цієї статті.

Стаття 43

Члени Комітету і спеціальних погоджувальних комісій, яких може бути призначено згідно з статтею 42, мають право на пільги, привілеї та імунітети експертів, що посилаються Організацією Об'єднаних Націй у відрідження, як це передбачено у відповідних розділах Конвенції про привілеї та імунітети Організації Об'єднаних Націй.

Стаття 44

Положення про здійснення цього Пакту застосовуються без шкоди для процедур у галузі прав людини, визначених установчими актами і конвенціями Організації Об'єднаних націй та спеціалізованих установ або відповідно до них, і не перешкоджають державам, які беруть участь у цьому Пакті, вдаватися до інших процедур вирішення спору на підставі діючих між ними загальних і спеціальних міжнародних угод.

Стаття 45

Комітет подає генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних націй через Економічну і соціальну раду щорічну доповідь про свою роботу.

ЧАСТИНА V

Стаття 46

Ніщо в цьому пакті не може тлумачитися як пониження значення постанов Статуту Організації Об'єднаних Націй і статутів спеціалізованих установ, що визначають відповідні обов'язки різних органів Організації Об'єднаних Націй і спеціалізованих установ щодо тих предметів, яких стосується цей Пакт.

Стаття 47

Ніщо в цьому Пакті не може тлумачитися як ущемлення невід'ємного права всіх народів володіти і користуватися повною мірою і вільно своїми природними багатствами та ресурсами.

ЧАСТИНА VI

Стаття 48

1. Цей Пакт відкритий для підписання будь-якою державою-членом Організації Об'єднаних Націй або членом будь-якої з її спеціалізованих установ, будь-якою державою-учасницею Статуту Міжнародного Суду та будь-якою іншою державою, запрошеною Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй до участі в цьому Пакті.

2. Цей Пакт підлягає ратифікації. Ратифікаційні грамоти депонуються у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

Цей пакт відкрито для приєднання будь-якої держави, зазначеної в пункті 1 цієї статті.

4. Приєднання здійснення депонування документа про приєднання у генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

5. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, які підписали цей пакт або приєдналися до нього, про депонування кожної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 49

1. Цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

2. Для кожної держави, яка ратифікує цей пакт або приєднається до нього після депонування тридцять п'ятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, цей Пакт набирає чинності через три місяці з дня депонування її власної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 50

Постанови цього пакту поширюються на всі частини федеративних держав без будь-яких обмежень чи винятків.

Стаття 51

1. Будь-яка держава, що бере участь у цьому Пакті, може пропонувати поправки і подавати їх Генеральному секретареві Організації Об'єднаних

Націй. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй пересилає потім будь-які запропоновані поправки державам-учасникам цього Пакту з проханням повідомити його, чи висловлюються вони за скликання конференції держав-учасниць з метою розгляду цих пропозицій і проведення по них голосування. Якщо принаймні третина держав-учасниць висловиться за таку конференцію, Генеральний секретар скликає цю конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй. Будь-яка поправка, прийнята більшістю держав-учасниць, що були присутні і брали участь у голосуванні на цій конференції, подається Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй на затвердження.

2. Поправки набирають чинності після затвердження їх Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй і прийняття їх більшістю в дві третини держав-учасниць цього Пакту відповідно до їх конституційних процедур.

3. Коли поправки набирають чинності, вони стають обов'язковими для тих держав-учасниць, які їх прийняли, а для інших держав-учасниць залишаються обов'язковими постанови цього Пакту та будь-які попередні поправки, ними прийняті.

Стаття 52

Незалежно від повідомлень, зроблених згідно з пунктом 5 статті 48, генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, про які йдеться в пункті 1 тієї ж статті, про таке:

- а) підписання, ратифікації і приєднання згідно з статтею 48;
- б) дату набрання чинності цим Пактом згідно з статтею 49 і дату набрання чинності будь-якими поправками згідно з статтею 51.

Стаття 53

1. Цей Пакт, англійський, іспанський, китайський, російський і французький тексти якого є цілком автентичними, підлягає здачі на зберігання в архів Організації Об'єднаних Націй.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй пересилає засвідчені копії цього Пакту всім державам, зазначеним у статті 48.

ФАКУЛЬТАТИВНИЙ ПРОТОКОЛ ДО МІЖНАРОДНОГО ПАКТУ ПРО ГРОМАДЯНСЬКІ І ПОЛІТИЧНІ ПРАВА

Держави, що беруть участь у цьому Протоколі,

беручи до уваги, що для подальшого досягнення цілей Пакту про громадянські і політичні права (далі іменується Пакт) і здійснення його постанов було б доцільно надати Комітету по правах людини, створеному на підставі частини IV Пакту (далі іменується Комітет), можливість приймати і розглядати, як передбачено в цьому Протоколі, повідомлення від окремих осіб, які твердять, що вони є жертвами порушень якогось із прав, викладених у Пакті,

погодилися про таке:

Стаття 1

Держава-учасниця Пакту, яка стає учасницею цього Протоколу, визнає компетенцію Комітету приймати і розглядати повідомлення від підпадаючих під його юрисдикцію осіб, які твердять, що вони є жертвами порушень даною державою-учасницею якогось із прав, викладених у Пакті. Ніяке повідомлення не приймається Комітетом, якщо воно стосується держави-учасниці Пакту, яка не є учасницею цього Протоколу,

Стаття 2

За умови дотримання положень статті 1 особи, які твердять, що якість із прав, перерахованих у Пакті, було порушене, і які вичерпали всі наявні внутрішні засоби правового захисту, можуть подавати на розгляд Комітету письмові повідомлення.

Стаття 3

Комітет може визнати неприйнятним кожне подане згідно з цим Протоколом повідомлення, яке є анонімним або яке, на його розсуд, являє собою зловживання правом на подання таких повідомлень чи не сумісне з положеннями Пакту.

Стаття 4

1. За умови додержання положень статті 3 Комітет доводить кожне подане йому згідно з цим Протоколом повідомлення до відома держави-учасниці Протоколу, яка, як твердиться, порушує якийсь із положень Пакту.

2. Держава, що одержала оповіщення, протягом шести місяців подає Комітетові письмові пояснення чи заяви на висвітлення цього питання і будь-яких заходів, які могли бути вжиті цією державою.

Стаття 5

1. Комітет розглядає одержані згідно з цим Протоколом повідомлення з урахуванням усіх письмових даних, поданих йому окремою особою і зацікавленою державою-учасницею.

2. Комітет не розглядає ніяких повідомлень від осіб, поки не переконається в тому, що:

а) це ж питання не розглядається згідно з іншою процедурою міжнародного розгляду чи врегулювання;

б) дана особа вичерпала всі доступні внутрішні засоби правового захисту. Це правило не діє у тих випадках, коли застосування таких засобів не виправдано затягується.

3. При розгляді повідомлень, передбачуваних цим Протоколом, Комітет проводить закриті засідання.

4. Комітет надсилає свої міркування відповідній державі-учасниці й особі.

Стаття 6

Комітет включає до своєї щорічної доповіді, передбаченої статтею 45 Пакту, короткий звіт про свою діяльність згідно з цим Протоколом.

Стаття 7

Надалі до досягнення цілей резолюції 1514 (XV), прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН 14 грудня 1960 року щодо Декларації про надання незалежності колоніальним країнам і народам, положення цього Протоколу ніяким чином не обмежують права подавати петиції, наданого цим народам Статутом Організації Об'єднаних Націй та іншими міжнародними конвенціями і документами Організації Об'єднаних Націй та її спеціалізованих установ.

Стаття 8

1. Цей Протокол відкрито для підписання будь-якою державою, що підписала Пакт.

2. Цей Протокол підлягає ратифікації будь-якою державою, що ратифікувала Пакт або приєдналася до нього. Ратифікаційні грамоти передаються на зберігання Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй.

3. Цей Протокол відкрито для приєднання будь-якої держави, що ратифікувала Пакт або приєдналася до нього.

4. Приєднання здійснюється депонуванням документа про приєднання у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй.

5. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй повідомляє всі держави, що підписали цей Протокол або приєдналися до нього, про депонування кожної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 9

1. За умови набрання Пактом чинності цей Протокол набирає чинності через три місяці з дня депонування у Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй десятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

2. Для кожної держави, яка ратифікує цей Протокол або приєднається до нього після депонування десятої ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, цей Протокол набирає чинності через три місяці з дня депонування її власної ратифікаційної грамоти або документа про приєднання.

Стаття 10

Постанови цього Протоколу поширюються на всі частини федеративних держав без будь-яких обмежень чи винятків.

Стаття 11

1. Будь-яка держава, що бере участь у цьому Протоколі, може пропонувати поправки і подавати їх Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй. Генеральний секретар пересилає потім будь-які запропоновані поправки державам-учасникам цього Протоколу з проханням повідомити його, чи висловлюються вони за скликання конференції держав-учасниць з метою розгляду цієї пропозиції і проведення щодо неї голосування. Якщо за скликання такої конференції висловиться не менш однієї третини держав-

учасниць, Генеральний секретар скликає цю конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй. Будь-яка поправка, прийнята більшістю держав-учасниць, присутніх і голосуючих на цій конференції, подається Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй на затвердження.

2. Поправки набирають чинності після затвердження їх Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй і прийняття більшістю в дві третини держав-учасниць Протоколу відповідно до їх конституційних процедур.

3. Коли поправки набирають чинності, вони стають обов'язковими для тих держав-учасниць, які їх прийняли, а для інших держав-учасниць залишаються обов'язковими постанови цього Протоколу та будь-які попередні поправки, ними прийняті.

Стаття 12

1. Кожна держава-учасниця може в будь-який час денносувати цей Протокол шляхом письмового повідомлення на ім'я Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй. Денонсація набирає чинності через три місяці з дня одержання цього повідомлення Генеральним секретерем.

2. Денонсація не перешкоджає продовженню застосування цього Протоколу до будь-якого повідомлення, поданого згідно з статтею 2 до дати набрання денонсацією чинності.

Стаття 13

Незалежно від повідомлень, зроблених згідно з пунктом 5 статті 8 цього Протоколу, Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй сповіщає всі держави, про які йдеться в пункті 1 статті 48 Пакту, про таке:

- а) підписання, ратифікації і приєднання згідно з статтею 8;
- б) дату набрання чинності цим Протоколом згідно з статтею 9 і дату набрання чинності будь-якими поправками згідно з статтею 11;
- в) денонсації згідно з статтею 12.

Стаття 14

1. Цей Протокол, англійський, іспанський, китайський, російський і французький тексти якого є цілком автентичними, підлягає здачі на зберігання в архів Організації Об'єднаних Націй.

2. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй пересилає за-свідчені копії цього Протоколу всім державам, зазначеним у статті 48 Пакту.

Наукове видання

**МІЖНАРОДНИЙ БІЛІТЬ
ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ**

ВИКЛАД ФАКТІВ № 2

Відповідальний за випуск і редактор *Євген Захаров*
Коректор ??????????
Комп'ютерна верстка *Олег Мірошніченко*

Підписано до друку ???.?.2004
Формат 60 x 84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Тип Таймс
Друк офсетний. Умов. друк. арк. ??,?? Умов. фарб.-від. ??,??
Умов. - вид. арк. ??,?? Наклад 1000 прим.
Розповсюджується безкоштовно

Харківська правозахисна група
61002, Харків, а/с 10430

ТОВ «Видавництво Фоліо»
61057, Харків, вул. Донець-Захаржевського, 6/8

Надруковано на обладнанні Харківської правозахисної групи
61002, Харків, вул. Іванова, 27, кв. 4